# INTERNET MAKONIDA O‘ZBEK TILI VA MILLIY KONTENTNI RIVOJLANTIRISH

**Murodova Kumushoy Elyorbek qizi**
Andijon davlat chet tillari institutiXorijiy til va adabiyot fakultetiIngliz tili va adabiyoti yo‘nalishi1-kurs talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.24116943

**Annotatsiya.**
Ushbu maqolada internet makonida o‘zbek tilining mavqeyini mustahkamlash, milliy kontent hajmi va sifatini oshirish, raqamli platformalarda ona tilidan samarali foydalanish masalalari yoritiladi. Raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlar kundalik hayotning ajralmas qismiga aylanayotgan sharoitda o‘zbek tilidagi ishonchli, savodli va mazmunli axborotga bo‘lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Maqolada milliy kontentning ta’lim, madaniyat, ilm-fan va yoshlar dunyoqarashiga ta’siri, raqamli resurslarni rivojlantirish, imlo me’yorlariga rioya qilish hamda sun’iy intellekt vositalaridan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi.

**Kalit so‘zlar.**
internet makoni, o‘zbek tili, milliy kontent, raqamli texnologiyalar, davlat tili, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli savodxonlik, elektron ta’lim, sun’iy intellekt, axborot madaniyati, milliy qadriyatlar.

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi inson hayotining deyarli barcha jabhalariga chuqur kirib bordi. Internet nafaqat ma’lumot izlash va almashish vositasi, balki ta’lim olish, kasbiy faoliyat yuritish, ijod qilish, fikr bildirish hamda jamiyat bilan muloqot o‘rnatish maydoniga aylandi. Raqamli muhitning kengayishi tilning qo‘llanish doirasiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Bugun tilning nufuzi faqat kundalik suhbat yoki bosma nashrlardagi o‘rni bilan emas, balki internetdagi mavjudligi, raqamli resurslar sifati va zamonaviy texnologiyalarda qo‘llanish imkoniyatlari bilan ham belgilanadi. Shu sababli internet makonida o‘zbek tilini rivojlantirish dolzarb ijtimoiy, ma’naviy va ilmiy vazifalardan biridir.

Til millatning tarixiy xotirasi, tafakkuri, ma’naviyati va madaniy tajribasini o‘zida mujassam etadi. O‘zbek tili asrlar davomida xalqimizning boy og‘zaki va yozma merosini avloddan avlodga yetkazib kelgan. Bugungi raqamli davrda ushbu merosni saqlashning o‘zi yetarli emas; uni zamonaviy platformalar orqali keng targ‘ib qilish, yangi avlod uchun qulay va qiziqarli shakllarda taqdim etish ham zarur. Internetdagi o‘zbek tilidagi maqolalar, elektron kitoblar, videodarslar, podkastlar, lug‘atlar, ilmiy manbalar va sifatli ijtimoiy tarmoq sahifalari tilning zamonaviy hayotdagi faol ishtirokini ta’minlaydi.

Milliy kontent deganda xalqning tili, tarixi, madaniyati, san’ati, urf-odatlari, ilmiy yutuqlari va kundalik hayotini aks ettiruvchi raqamli materiallar tushuniladi. Bunday kontent matn, audio, video, surat, infografika, elektron kitob, onlayn kurs yoki interaktiv dastur ko‘rinishida bo‘lishi mumkin. Uning asosiy xususiyati milliy mazmunni zamonaviy texnologiyalar yordamida keng auditoriyaga yetkazishidir. Milliy kontent faqat tarixiy mavzular bilan cheklanmaydi. U zamonaviy fan, kasb-hunar, tadbirkorlik, sog‘lom turmush, ekologiya, texnologiya, san’at va kundalik hayotga oid foydali ma’lumotlarni ham qamrab olishi lozim.

Internetda o‘zbek tilidagi kontentning ko‘payishi, avvalo, davlat tilining qo‘llanish doirasini kengaytiradi. Foydalanuvchi kerakli ma’lumotni ona tilida topa olsa, murakkab tushunchalarni osonroq anglaydi va bilim olish jarayonida kamroq to‘siqqa duch keladi. Ayniqsa, maktab o‘quvchilari, talabalar va mustaqil ta’lim oluvchilar uchun sifatli o‘zbekcha manbalarning mavjudligi muhimdir. Ilmiy va o‘quv materiallari ona tilida ko‘paygan sari o‘zbek tilining ilm-fan va zamonaviy kasbiy sohalardagi imkoniyatlari ham kengayadi.

Milliy kontentning yana bir muhim vazifasi yosh avlodda milliy o‘zlik va madaniy xotirani mustahkamlashdan iborat. Yoshlar ko‘p vaqtini internet va ijtimoiy tarmoqlarda o‘tkazayotgan bir sharoitda ular duch keladigan axborotning mazmuni va sifati katta ahamiyatga ega. Raqamli muhitda o‘zbek xalqining tarixi, adabiyoti, san’ati, buyuk allomalari, urf-odatlari va zamonaviy yutuqlari haqida qiziqarli hamda ishonchli materiallar yetarli bo‘lsa, yoshlarning o‘z madaniyatiga qiziqishi ortadi. Bunda taqiqlash yoki cheklashdan ko‘ra, sifatli va raqobatbardosh milliy kontent yaratish samaraliroq yo‘ldir.

Bugungi internet muhitida ijtimoiy tarmoqlar milliy kontent tarqalishining asosiy kanallaridan biriga aylangan. Telegram, YouTube, Instagram, TikTok va boshqa platformalar ijodkorlarga katta auditoriyaga chiqish imkonini beradi. Ularda ta’limiy, ma’rifiy, ko‘ngilochar va tahliliy materiallar joylashtirilmoqda. Biroq kontentning ommalashuvi uning sifati bilan hamohang bo‘lishi zarur. Imlo xatolari, asossiz ma’lumotlar, qo‘pol muomala va mazmunsiz takroriy materiallar til madaniyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli raqamli ijodkorlar til me’yorlari va axborot mas’uliyatiga ham e’tibor qaratishlari kerak.

O‘zbek tilidagi milliy kontentni rivojlantirishda savodxonlik masalasi alohida o‘rin tutadi. Internetdagi yozishmalarda qisqartmalar, shevaga xos shakllar, boshqa tillardan o‘zlashgan so‘zlar va imlo qoidalariga rioya qilmaslik holatlari uchraydi. Norasmiy muloqotda ayrim qisqartmalardan foydalanish tabiiy bo‘lishi mumkin, biroq ta’limiy, ilmiy, rasmiy va ommaviy materiallarda adabiy til me’yorlariga amal qilish muhimdir. Internetdagi matnlar tez tarqaladi va ko‘plab foydalanuvchilar uchun namuna bo‘lib xizmat qiladi. Savodli yozilgan kontent o‘quvchining til ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Raqamli muhitda o‘zbek tilidan foydalanishning muhim shartlaridan biri zamonaviy terminologiyani rivojlantirishdir. Fan, texnika, iqtisodiyot, tibbiyot va axborot texnologiyalari sohalarida yangi tushunchalar muntazam paydo bo‘lmoqda. Ularning o‘zbek tilidagi muqobillarini ishlab chiqish, mavjud atamalarni izohlash va bir xilda qo‘llash zarur. Ayrim xorijiy terminlarni o‘z holicha ishlatish qulay bo‘lishi mumkin, biroq ularning mazmuni o‘zbek tilida tushuntirilishi, imkon qadar aniq va tabiiy muqobillar taklif etilishi lozim. Terminologik izchillik ilmiy muloqot va ta’lim sifatini oshiradi.

Elektron lug‘atlar va terminologik ma’lumot bazalari bu borada muhim vosita bo‘la oladi. Foydalanuvchilar so‘zlarning imlosi, ma’nosi, talaffuzi, qo‘llanish doirasi va tarjimasini ishonchli manbadan tekshirish imkoniga ega bo‘lishi kerak. Bunday resurslar muntazam yangilanib borishi, mobil qurilmalarda qulay ishlashi va oddiy qidiruv tizimiga ega bo‘lishi maqsadga muvofiq. Oliy ta’lim muassasalari, ilmiy markazlar, nashriyotlar va tilshunos mutaxassislar hamkorligida yaratilgan ochiq elektron manbalar o‘zbek tilining raqamli imkoniyatlarini kengaytiradi.

Ta’lim sohasi milliy kontentni rivojlantirishning eng muhim yo‘nalishlaridan biridir. O‘zbek tilidagi elektron darsliklar, videoma’ruzalar, testlar, interaktiv mashqlar, virtual laboratoriyalar va masofaviy kurslar o‘quv jarayonini qulaylashtiradi. Ayniqsa, chekka hududlarda yashovchi o‘quvchilar uchun internet orqali sifatli ta’lim resurslaridan foydalanish katta imkoniyat yaratadi. Bunday materiallar sodda va tushunarli tilda, ilmiy jihatdan to‘g‘ri hamda yosh xususiyatlariga mos tarzda tayyorlanishi kerak. Raqamli ta’lim resurslari o‘quvchining mustaqil izlanishiga yordam beradi.

O‘zbek tilidagi ilmiy kontentni ko‘paytirish ham strategik ahamiyatga ega. Ilmiy maqolalar, tadqiqot natijalari, konferensiya materiallari, ma’ruzalar va ilmiy-ommabop videolar internetda ochiq bo‘lishi bilim almashinuvini tezlashtiradi. O‘zbek tilida ilmiy fikrni ifodalash imkoniyatlari kengayishi yosh tadqiqotchilarning o‘z ona tilida izlanish olib borishiga yordam beradi. Shu bilan birga, ilmiy ishlarni xalqaro auditoriyaga yetkazish uchun ularni ingliz va boshqa tillarda ham taqdim etish foydalidir. Demak, o‘zbek tilidagi ilmiy kontentni rivojlantirish ko‘p tilli ilmiy muloqotni mustahkamlash bilan uyg‘un kechishi kerak.

Milliy kontentning sifatini oshirishda jurnalistika va ommaviy axborot vositalarining mas’uliyati katta. Yangiliklar, tahliliy maqolalar va intervyular o‘zbek tilining imkoniyatlarini namoyon etadi. Jurnalistlar axborotni tekshirish, manbalarni ko‘rsatish, aniq va xolis ifodalash

bilan birga, adabiy til me’yorlariga ham rioya etishlari lozim. Sarlavhaning mazmunni to‘g‘ri aks ettirishi, matnda ortiqcha chet so‘zlardan me’yorida foydalanish, murakkab fikrlarni sodda bayon etish o‘quvchiga qulaylik yaratadi. Ommaviy axborot vositalaridagi savodli nutq jamiyatning umumiy til madaniyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Internet makonida milliy kontentni rivojlantirish faqat matnli materiallar bilan cheklanmasligi kerak. Video, audio, animatsiya, podkast va infografika kabi formatlar turli yoshdagi foydalanuvchilarning ehtiyojiga mos keladi. Tarixiy mavzularni qisqa videolar orqali tushuntirish, adabiy asarlar haqida podkastlar tayyorlash, murakkab ilmiy tushunchalarni infografika yordamida izohlash mumkin. Bunda tasvir va ovoz sifati, mazmunning aniqligi, subtitrlarning savodli yozilishi va mualliflik huquqiga rioya etish muhimdir. Ko‘p formatli kontent milliy mavzularni keng auditoriyaga yetkazadi.

Sun’iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi o‘zbek tilining raqamli kelajagi uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Matnni avtomatik tahrirlash, nutqni matnga aylantirish, matnni ovozli o‘qish, tarjima qilish va savollarga javob berish tizimlari kundalik faoliyatda qo‘llanmoqda. Biroq bunday tizimlarning o‘zbek tilida sifatli ishlashi uchun katta hajmdagi ishonchli matn va audio ma’lumotlar bazasi zarur. O‘zbek tilidagi ochiq elektron kitoblar, ilmiy matnlar, lug‘atlar va nutq yozuvlari ko‘paygani sari til texnologiyalarini takomillashtirish imkoniyati ham ortadi.

Avtomatik tarjima va sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishda ehtiyotkorlik talab etiladi. Mashina tarjimasi ayrim iboralarni so‘zma-so‘z o‘girishi, kontekstni noto‘g‘ri anglash yoki milliy-madaniy ma’nolarni to‘liq yetkazmasligi mumkin. Shu sababli rasmiy hujjatlar, ilmiy ishlar, ta’limiy materiallar va ommaviy e’lonlarda avtomatik tarjima natijasini mutaxassis tekshiruvidan o‘tkazish zarur. Sun’iy intellekt insonning ijodiy va tahririy mehnatini yengillashtiruvchi vosita sifatida qaralishi, yakuniy mazmun uchun esa muallif mas’ul bo‘lishi kerak.

Milliy kontent yaratishda mualliflik huquqiga rioya qilish ham muhim masaladir. Internetdagi matn, surat, musiqa, video va boshqa materiallardan ruxsatsiz foydalanish ijodkor mehnatiga hurmatsizlik hisoblanadi. Kontent yaratuvchilar foydalanilgan manbalarni ko‘rsatish, muallif roziligini olish yoki ochiq litsenziyali materiallardan foydalanish qoidalarini bilishlari lozim. O‘z navbatida, milliy ijodkorlarning asarlarini himoya qilish, ularning mehnatini qadrlash va qonuniy tarqatish mexanizmlarini rivojlantirish sifatli kontent ishlab chiqarishga rag‘bat beradi.

Raqamli savodxonlik ham o‘zbek tilidagi kontent rivojiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Foydalanuvchi internetdagi har qanday ma’lumotni haqiqat deb qabul qilmasligi, manbaning ishonchliligini tekshirishi, turli fikrlarni taqqoslashi va shaxsiy ma’lumotlarini himoya qilishi kerak. Axborot madaniyati yuqori bo‘lgan jamiyatda yolg‘on xabarlar va zararli mazmundagi materiallarning tarqalish ehtimoli kamayadi. Shu sababli ta’lim muassasalarida media savodxonlik, tanqidiy fikrlash va internet xavfsizligi bo‘yicha mashg‘ulotlarni kuchaytirish maqsadga muvofiq.

Yoshlarning milliy kontent yaratishdagi ishtiroki alohida qo‘llab-quvvatlanishi lozim. Talabalar, blogerlar, jurnalistlar, dizaynerlar, dasturchilar va yosh tadqiqotchilar o‘z bilim va qobiliyatlarini birlashtirib, foydali raqamli loyihalar yaratishlari mumkin. Masalan, mahalliy tarixiy joylar haqida elektron xarita, o‘zbek adabiyoti bo‘yicha podkast, kasb tanlashga oid videodarslar, bolalar uchun audioertaklar yoki fanlarga oid interaktiv platformalar ishlab chiqish mumkin. Bunday tashabbuslar yoshlarning ijodkorligi va texnologik ko‘nikmalarini rivojlantiradi, ayni paytda o‘zbek tilidagi foydali resurslar sonini oshiradi.

Milliy kontentning raqobatbardosh bo‘lishi uchun uning mazmuni foydalanuvchi ehtiyojiga mos bo‘lishi kerak. Faqat ko‘p material joylashtirishning o‘zi yetarli emas; ma’lumot aniq, tekshirilgan, yangilangan va tushunarli bo‘lishi zarur. Kontent yaratuvchilar auditoriya yoshini, qiziqishini va bilim darajasini hisobga olishi, sarlavha bilan matn mazmuni o‘rtasidagi moslikni saqlashi kerak. Sifatli kontent foydalanuvchining vaqtini qadrlaydi, muammosiga yechim beradi va uni yangi bilim olishga undaydi.

O‘zbek tilining internetdagi mavqeyini oshirishda davlat tashkilotlari, ta’lim muassasalari, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati hamkorligi muhimdir. Davlat idoralari rasmiy sayt va sahifalarida o‘zbek tilidagi ma’lumotlarni to‘liq, dolzarb va savodli shaklda taqdim etishi kerak. Oliy ta’lim muassasalari elektron kutubxonalar va ochiq ma’ruzalar bazasini rivojlantirishi mumkin. Xususiy kompaniyalar o‘z xizmatlari va mahsulotlari haqida o‘zbek tilida sifatli axborot berishi, texnologik jamoalar esa o‘zbek tilini qo‘llab-quvvatlovchi dasturiy yechimlar yaratishi lozim.

Raqamli platformalarda davlat tilining to‘laqonli qo‘llanishi uchun texnik imkoniyatlar ham muhim. O‘zbek lotin yozuvidagi maxsus harflarni to‘g‘ri aks ettirish, klaviatura va shriftlar qulayligi, qidiruv tizimlarida o‘zbekcha so‘zlarni to‘g‘ri aniqlash kabi masalalar foydalanuvchi tajribasiga ta’sir qiladi. Veb-saytlar va mobil ilovalar o‘zbek tilidagi interfeysni sifatli taqdim etishi, matnlar turli ekranlarda buzilmasdan ko‘rinishi zarur. Texnik jihatdan qulay muhit foydalanuvchilarni ona tilida xizmatlardan foydalanishga undaydi.

Milliy kontentni rivojlantirishda hududiy va madaniy xilma-xillikni aks ettirish ham e’tiborga loyiq. O‘zbekistonning har bir viloyati o‘z tarixi, shevasi, hunarmandchiligi, taomlari, tabiiy maskanlari va urf-odatlariga ega. Ushbu xususiyatlar haqida tayyorlangan maqola, video va audio materiallar mamlakatning madaniy boyligini kengroq tanitadi. Bunda hududiy nutq shakllarini hurmat qilish bilan birga, umumiy auditoriyaga mo‘ljallangan materiallarda adabiy til me’yorlarini saqlash maqsadga muvofiq.

Internetdagi o‘zbek tilidagi kontent xalqaro maydonda ham milliy madaniyatni targ‘ib qilish imkonini beradi. O‘zbek adabiyoti, milliy musiqa, amaliy san’at, tarixiy obidalar, milliy taomlar va zamonaviy ijodkorlar haqidagi materiallarni ingliz va boshqa tillardagi subtitrlar yoki tarjimalar bilan taqdim etish xorijiy auditoriya bilan muloqotni kengaytiradi. Bunda o‘zbekcha asl matn va nomlarni saqlash, tarjimada mazmunni buzmaslik muhimdir. Ko‘p tilli taqdimot o‘zbek tilining xalqaro ko‘rinishini oshirishga xizmat qiladi.

Amaliy jihatdan, internet makonida o‘zbek tilini rivojlantirish uchun ta’lim, fan, tarix, madaniyat va kasb-hunar sohalarida ochiq hamda ishonchli o‘zbekcha resurslar sonini ko‘paytirish zarur. Kontent yaratuvchilar uchun imlo, uslub, manba bilan ishlash va mualliflik huquqi bo‘yicha qo‘llanmalar ishlab chiqish foydali. Elektron lug‘atlar, nutq texnologiyalari va o‘zbekcha qidiruv tizimlarini takomillashtirish, yoshlarning raqamli loyihalarini tanlovlar va amaliy hamkorlik orqali qo‘llab-quvvatlash ham muhim vazifalardandir.

Xulosa qilib aytganda, internet makonida o‘zbek tili va milliy kontentni rivojlantirish tilimizning zamonaviy hayotdagi mavqeyini mustahkamlash, milliy merosni asrash va yangi avlodga yetkazish, ta’lim hamda ilm-fan imkoniyatlarini kengaytirish uchun muhim ahamiyatga ega. Raqamli muhitda o‘zbek tilining faol qo‘llanishi uning faqat kundalik muloqot tili emas, balki ilmiy, texnologik, ijodiy va kasbiy faoliyat tili sifatida ham rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu vazifani amalga oshirish uchun sifatli kontent yaratish, adabiy til me’yorlariga rioya qilish, terminologiyani takomillashtirish, elektron lug‘at va ta’lim resurslarini ko‘paytirish, sun’iy intellekt vositalarini o‘zbek tiliga moslashtirish hamda yosh ijodkorlarni qo‘llab-quvvatlash zarur. Har bir foydalanuvchi internetda savodli yozish, ishonchli ma’lumot tarqatish va milliy qadriyatlarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish orqali bu jarayonga hissa qo‘sha oladi.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. **Yo‘ldoshev B.** O‘zbek tilining amaliy stilistikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
2. **Mahmudov N.** Til – o‘zlik, munosabat, ma’naviyat. – Toshkent: Ma’naviyat, 2012.
3. **Nurmonov A.** O‘zbek tilshunosligi tarixi. – Toshkent: Fan, 2002.
4. **Hojiyev A.** O‘zbek tili leksikologiyasi. – Toshkent: Fan, 1998.
5. **Rahmatullayev Sh.** O‘zbek tilining izohli frazeologik lug‘ati. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
6. **Jamolxonov H.** Hozirgi o‘zbek adabiy tili. – Toshkent: Akademnashr, 2013.
7. **Sodiqov Q.** Turkiy yozma yodgorliklar tili. – Toshkent: Akademnashr, 2009.

8. **Mamatov A.** O‘zbek tilida leksik va frazeologik birliklarning shakllanishi. – Toshkent: Akademnashr, 2011.
9. **Abduazizov A.** O‘zbek tilining fonologiyasi va morfonologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1993.
10. **Boboyev T.** Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2002.